

Glade dage

Samuel Beckett

Aarhus Teater Stiklingen

Lidt om Becketts realisme

Af Jan Kott

Winnie sidder begravet til midt på livet. »Glade dage« begynder med den skræmmende lyd af en klokke. Et øjeblik senere ringer klokken igen. Winnie vågner, løfter hovedet, åbner øjnene. Hvad betyder denne klokke? Winnie taler tit om den, og gennem hele første akt venter hun på, at den skal ringe. Klokken ringer, når det er tid at stå op, og når det er tid at gå til ro. Da jeg lå på hospitalet, var der ikke nogen klokke; sygeplejerskerne vækkede os og slukkede lyset om aftenen. Men på det rekonvalesceringshjem, hvor jeg var, var der en klokke. Klokken havde en frygtindgydende lyd og vækkede os hver morgen. Klokken ringede også om aftenen, og når den havde ringet, måtte vi ikke længere have lyset tændt.

I første akt af »Glade dage« ringer klokken to gange lige i begyndelsen. I anden akt ringer den adskillige gange og bryder Winnies monologer. I anden akt går tiden hurtigere. Jo længere man har været syg, desto hurtigere går tiden. Første akt er lang og omfatter en dag. Anden akt er næsten kun halvt så lang, men den omfatter adskillige dage. Jo længere tid, man har tilbragt på hospitalet, desto mere bliver tiden opdelt i de korte tidsrum, der er mellem at blive vækket og lægge sig til at sove. Som Winnie siger:

»Engang troede jeg ... (pause) ... jeg siger, engang troede jeg ikke der var nogen forskel på den ene brøkdelt af et sekund og den anden. (pause) Engang sagde jeg ... (pause) ... jeg siger, engang sagde jeg: Winnie, du er uforanderlig, der er aldrig nogen forskel på den ene brøkdelt af et sekund og den næste.«

Den verden, i hvilken Winnie og Willie er ved at gå til, er en lukket verden, og kun én gang har to fremmede forvildet sig ind i den. Men det er ikke en verden, der hviler i sig selv, den reguleres udefra; klokken er uden for Willies og Winnies verden. Klokken er grænseoverskridende. Winnies og Willies døds-kamp ligger inden for tidsgrænserne.

Winnie har en stor, sort håndtaske til venstre for sig, til højre en sammenklappelig parasol. Parasollen har et meget langt skaft, som kan trækkes ud. Jeg har set parasoller med sådanne skafter blive brugt af lamme. Jeg har også set sådanne store, sorte håndtasker ved siden af kvinder, der ikke havde været ude af sengen i månedsvis. I taskerne havde de spejle, kamme, tandbørster og mange andre besynderlige sager. Om morgenen åbnede de også taskerne, ligesom Winnie, tog spejlene frem og spejlede sig:

» – åh Gud – (krænger overlæben for at inspicere gummerne, utydeligt) – du gode Gud – (krænger den ene mundvig tilbage, åbner munden, utydeligt) – ja, ja – (den anden mundvig ditto) – ingen forværring – (indstiller inspektionen, normal stemme) – ingen forbedring, ingen forværring – (lægger spejlet fra sig) – ingen forandring –«

De lamme kvinder tog spejlene frem, kiggede på gummerne, lagde make-up, så på kammene, tabte kammene eller spejlene, åbnede taskerne og ledte efter noget i dem. De havde allesammen store tasker. Beckett økonomiserer med sit valg af ting; verden består af folk og af ting; en verden, hvor kun klokken er udenfor. Beckett er præcis og nøjagtig i sit valg af ting, når han bruger en kam, et spejl, tandpasta, en medicinflaske. Winnie smider den tomme flaske væk, knuser spejlet. Men Winnies og Willies verden er ikke lukket, for tingene dukker op igen.

» (pause, hun tager spejlet op) – jeg tager mit lille spejl op, knuser det mod en sten. (gør det) – jeg smider det væk – (gør det, langt bag sig) – i morgen vil det være i tasken igen, uden en revne, for at hjælpe mig igennem dagen.«

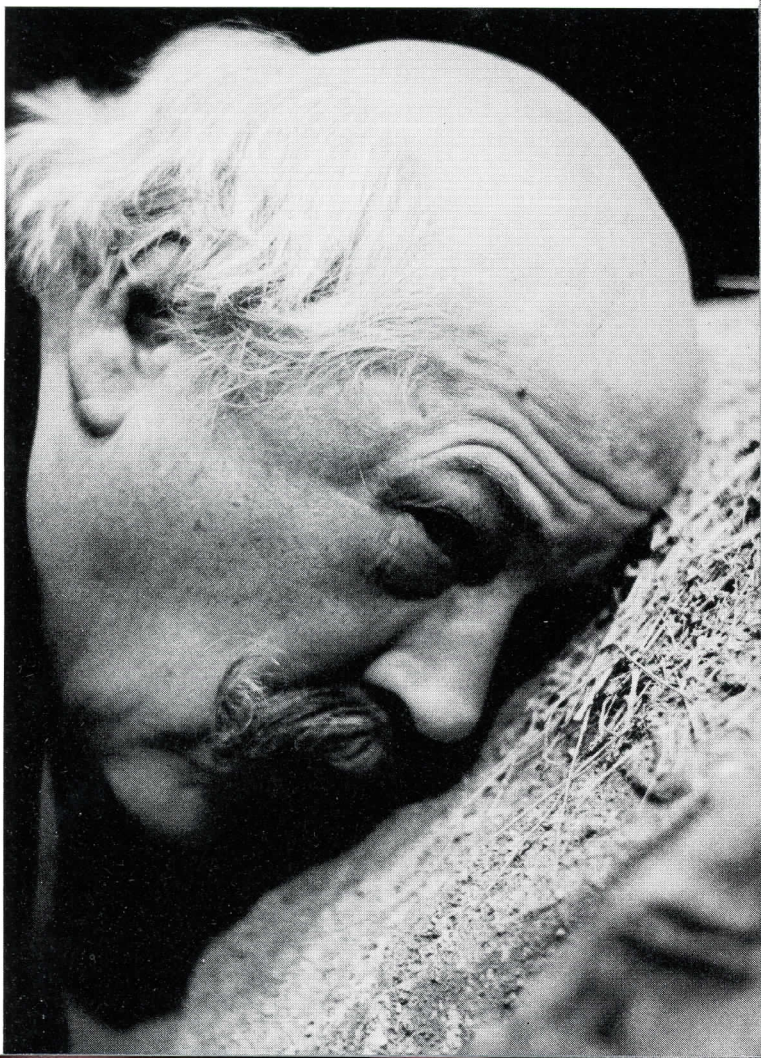
Hvorfor dukker tingene i denne særlige verden op igen? jo, om morgenen og igen om aftenen stiller sygeplejerskerne medicin, kamme og spejle på deres lamme patienters natborde. Patienterne lægger tingene i håndtaskerne, mister dem, leder efter dem og slår dem i stykker. Verden bliver let reduceret, ikke til, hvad der er i mennesket selv, men til, hvad der omgiver det. Enhver, der har tilbragt en længere periode på et hospital, rekonvalesceringshjem eller i fængsel, kender det til bevidstløshed. Verden bliver meget nemt reduceret til en stor plastictaske fyldt med ting som tandpasta, en kam, et spejl. I en sådan verden bliver selv en myre, der et øjeblik slår sig ned i nærheden, omhyggeligt betragtet: den er betydningsfuld, ligesom loppen er det i »Slutspil«; den bliver betragtet i detaljer; den holder en lille, hvid kugle i sine arme. Dét er også betydningsfuldt.

I Winnies og Willies verden betyder det at være sammen ikke at se hinanden, at være i stand til at se hinanden. Jeg har iagttaget lamme patienter på en hospitalsstue, som i månedsvi kunne høre hinanden, som endog snakkede sammen, men som aldrig så hinanden, eller som kun lejlighedsvis så hinanden, når puderne var arrangeret på en bestemt måde. Tit kunne en patient se en anden, men blev aldrig selv set af denne anden.

»Gud ved om du i grunden kan se mig derfra, Gud ved om du kan. – (pause) – Nej? – (vender sig ret frem igen) – Åh, jeg ved godt, at fordi to er sammen – (stammer) – på denne måde – (normal stemme) – er det langt fra sikkert, at fordi den ene ser den anden, ser den anden også den ene, det har livet lært mig, osse det. – (pause) – ja livet, der er vel ikke andre ord.«

Denne reducerede verden, i hvilken visse ting bliver ved med at dukke op igen, og i hvilken klokken er den eneste lyd, der trænger igennem udefra, er fyldt med stemmer.

fortsættes

Samuel Beckett

Glade dage

Winnie
Willie

Karen Wegener
Poul Clemmensen

Iscenesættelse
Scenografi
Oversættelse

Asger Bonfils
Jens Anker Olsen
Christian Ludvigsen

PAUSE ca. kl. 21.00
Forestillingen er slut ca. kl. 21.50

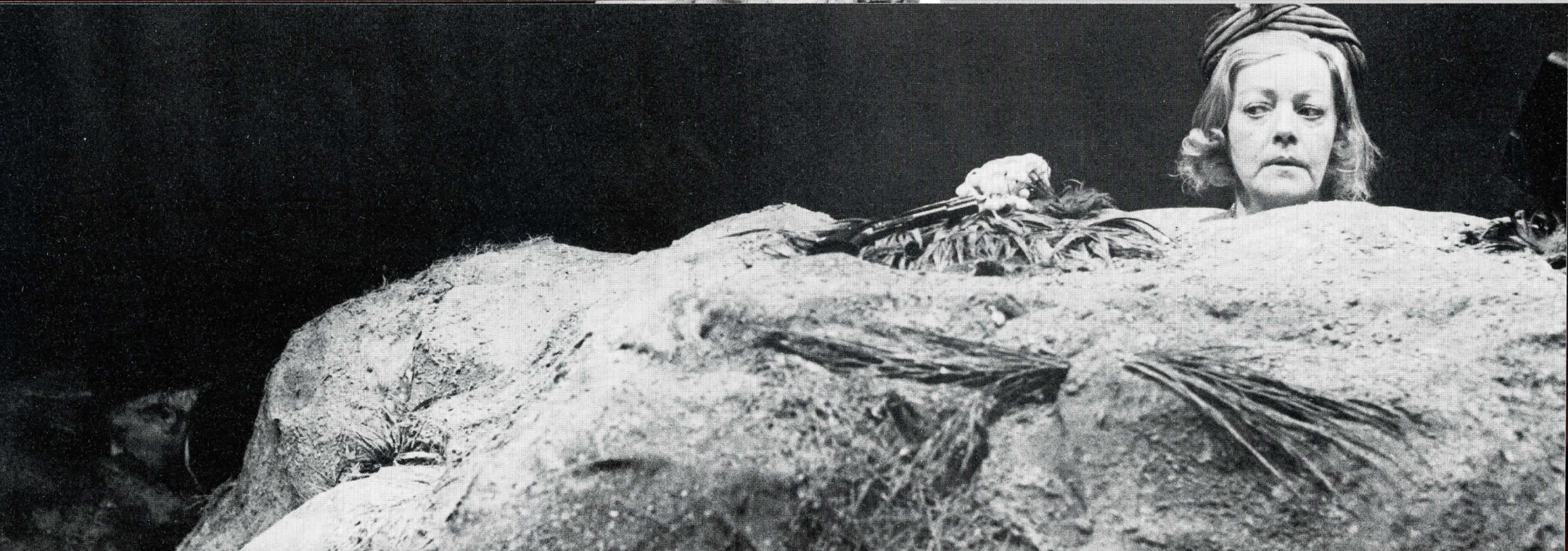
Patienterne siger deres monologer og læser aviser. Andres monologer er for dem kun en summen; aviser, der bliver læst højt, er også en summen, der ganske vist er en del af verden, men som i virkeligheden ikke betyder noget mere. Aviser er fra en anden tid, og det er derfor, man på hospitalet lige så godt kan læse morgendagens som gårsdagens avis, eller den der er en uge eller et år gammel. Aviser har ingen dato på et hospital. På hospitalet læser man rubrikannoncerne lige så begærligt som forsidehistorierne og overskrifterne. De er kun en summen og betyder ikke noget. Willie læser op: »Hans nåde den højvelærværdige tjener i herren, doktor Carolus Hunter, død i sit badekar.« Willie læser op: »Opvakt ung mand søges.« Willie læser op: »Lovende udsigter for foretagsom ung mand.«

I anden akt er Winnie fuldstændig lam. Hun kan nu kun bevæge øjnene. Tiden begynder at løbe hurtigere og hurtigere. Hvad betyder tiden for Beckett? Den enkleste før-Einstein definition sammenligner tiden med punkter på en lige linie. Tiden er kontinuerlig. Givet to tidspunkter kan man sige, at det ene af dem må være tidligere, det andet senere. Tiden løber én vej, den er ensrettet. Denne ensrettede tid findes i »Slutspil«, i »Krapps sidste bånd« og i »Glade dage«. Den betyder ældelse, forfald, død. Den indeholder både det »tidligere« og det »senere«. Men Beckett benytter sig også af en anden slags tid. Becketts personer kender en nutid og en fortid; men det, der skete i fortiden, skete ikke »tidligere« eller »senere«. Alt, hvad der *var*, er to-dimensionelt, samtidigt så at sige; nogle gange skete en del af det, der *var*, tidligere, andre gange senere. Der var et skur; Winnie kyssede en eller anden; en eller anden kyssede hende; der kom en herre forbi; han hed Shower, eller måske var det Cooker; Willie friede til hende; en eller anden havde en dukke; datteren havde en dukke; en mus hoppede op på datterens ben; en eller anden skrev et digt; Winnie kyssede en eller anden; intet var tidligere, intet senere. Verden, hvori Winnie og Willie lever, synes somme tider ikke at have nogen afbrydelser, ingen tomme huller; den er fyldt helt op af stemmer, ting, erindringer. Men alle disse stemmer, ting, erindringer, er løsrevne; de blandes tilfældigt, formålsløst, ligesom nødvendige og unødvendige småting proppet sammen i en stor plastictaske.

I denne snævre Beckettske verden synes eksistentialismens billede krystallklart for første gang: bevidstheden er en afbrydelse af tilværelsen, en bundløs afgrund. Beckett er særdeles konsekvent i sit valg af ting. Winnie tager en revolver op af tasken. I anden akt ligger revolveren på tuen, tæt ved hende. Hvorfor revolveren? Winnies og Willies verden er en lukket verden, og dog kan man slippe ud af den. Man kan forlade den.

Becketts verden er nøjagtig og beviselig, underkastet strenge betingelser; selv realisme. Denne slags realisme kan man kalde infra-realisme, eller sub-realisme. I et skuespil af Beckett svarer en bred generalisering – den totale og absolutte menneskelige situation – altid til en virkelig, konkret og individuel situation. Dén situation kan altid vises. Den kan opføres. I en opførsel af »Mens vi venter på Godot« i Tunis var det blomstrende træ et figentræ. Under figentræet ventede to fellaher klædt i burnus på Godot. Men handlingen i »Mens vi venter på Godot« udspilles ikke i Tunis; og handlingen i »Glade dage« udspilles ikke i Tunis; og handlingen i »Glade dage« udspilles ikke på et hospital med lamme patienter. Eller rettere: den udspilles ikke kun der.

(Oversat af Jørgen Demuth)

Fra et interview med Becketts amerikanske instruktør, den nyligt afdøde Alan Schneider: »Working with Beckett«, Theatre Quarterly, september-november 1975.

Nøglen til mine Beckett-iscenesættelser kan beskrives på denne måde: på samme tid at beskæftige mig med hvad jeg er nået til at kalde »situationen på stedet« (i modsætning til den mere universelle) og rytme og tone i tekstens opbygning, Becketts særegne stil eller struktur. –

At beskæftige mig med »situationen på stedet« betyder blot, at jeg i første række prøver at interessere mig for, hvem karaktererne er som menneskelige væsener, og hvilken menneskelig situation de befinder sig i. Hvad er det, de gør, ønsker, får eller ikke får i en given scene? hvordan forandrer de sig eller forandrer sig ikke? hvad sker der med dem i stykket? hvordan påvirker de deres egen situation? hvordan er deres bevidsthed om og reaktion på stykkets forskellige begivenheder? (Det er for eksempel ikke muligt at spille »betydningen« af parasollen, der brænder i »Glade dage«, men Winnies reaktion på, at den brænder). Allervigtigst, hvad er deres virkelighed, som de oplever den fysisk, med deres sanser?

– Tekstens særlige struktur. Som udskiller den fra enhver andens arbejde. Næsten enhver side af Beckett kan med det samme bestemmes som hans. På grund af hans særlige vision af verden og det dødelige menneskes sårbare lod i den. Men også på grund af hans særlige måde at orkestrere og organisere sine form-elementer på. Hans sprogs økonomi og enkelhed sat overfor dets poetisk-musikalske passager. Balancen og spændingen mellem dets forskellige rytmer, lyd og billeder. Hans gentagelser. Den bestandige vekslen mellem parallelle og kontrasterende ideer og temaer. Den omhyggeligt udarbejdede modstilling af paralleller og indbyrdes forhold mellem modsætninger. Og andre toner i den dramatiske musik.

Regi: Jan Bach
Lys/lydass.: Orla Pind og Knud Jacobsen
Suffli: Michael Søby
Belysningsmester: Niels Emil Larsen
Tonemester: Jens Ravn
Scenemester: Kai Johansen
Malersal: Jens Anker Olsen
Skræddersal: Hanne Gissel
Frisør: Joan Gylling
Rekvisitører: Viggo Bay og Steen Jonassen

Foto fra afsluttende prøver:
Rolf Linder
Plakat: Hans Oldau Krull
Programredaktion: Steen Mourier

Tryk: Kanne Tryk, Århus

Produktionsleder: Jørn Walsøe
Overregissør: Max Hansen

Teaterforlag:
Nordiske Teaterförlaget,
Edition Wilhelm Hansen, København
Premiere 12. januar 1985
Opføres frem til 16. februar 1985
Aarhus Teater Stiklingen

Teaterchef Jacob Kielland

»Glade dage« blev første gang opført i New York i 1961.

